



МОНГОЛ УЛС  
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

20 <sup>16</sup> он <sup>08</sup> дугаар  
сарын <sup>18</sup>-ны өдөр

Дугаар <sup>ХЭГ/1375</sup> ....

Улаанбаатар-12  
Утас: 260817  
Факс: 976-11-310011

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН  
М.ОЮУНЧИМЭГ ТАНАА

Асуулгын хариу хүргүүлэх тухай

Цэцэрлэг, ерөнхий боловсролын сургуулийн өнөөгийн нөхцөл байдал, хүрэлцээ, хангамж, “Хувьсах зардлын дундаж норматив, санхүүжүүлэх аргачлал батлах тухай” Засгийн газрын 2016 оны 242 дугаар тогтоолын хэрэгжилт болон сурах бичгийн хүртээмж, дүрэмт хувцасны нийлүүлэлтийн талаар Монгол Улсын Ерөнхий сайдад хандаж тавьсан асуулгын хариуг холбогдох байгууллагаар бэлтгүүлэн хүргүүлж байна.

Монгол Улсын сайд,  
Засгийн газрын Хэрэг  
эрхлэх газрын дарга



Ж.МӨНХБАТ

003324

### Улсын Их Хурлын Эрхэм гишүүн М.Оюунчимэгийн асуулгын хариу мэдээлэл

**Асуулга 1.** Монгол Улсын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн болон төрийн бус өмчийн цэцэрлэг, сургуулийн өнөөгийн байдал хүртээмж, сургууль, цэцэрлэгт хамрагдалтын байдал, аль нэг хэлбэрийн сургалтад хамрагдаж чадахгүй үлдэж байгаа сургуулийн өмнөх насны хүүхдийн асуудлыг цаашид хэрхэн шийдвэрлэх талаар;

#### Сургуулийн өмнөх боловсролын хүртээмж

Монгол Улсын хэмжээнд 2015-2016 оны хичээлийн жилд нийт 1288 хүүхдийн цэцэрлэг ажилласан. Үүнээс төрийн өмчийн 826 цэцэрлэг, хувийн 462 цэцэрлэг ажиллаж байгаа нь өмнөх оноос 117 цэцэрлэг (төрийн 49, хувийн 68) нэмэгдсэн байна. (Хүснэгт 1).

Хичээлийн жил	Цэцэрлэгийн тоо	Өмчийн хэлбэр	
		Төрийн	Хувийн
2011-2012	879	734	145
2012-2013	945	750	195
2013-2014	1,067	764	303
2014-2015	1,177	777	394
2015-2016	1,288	826	462

Нийт цэцэрлэгийн 43.8 хувь нь нийслэл Улаанбаатар хотод байгаа бөгөөд өмнөх оноос 1.6 пунктээр өссөн байна. Өнгөрсөн хичээлийн жилд өмнөх онтой харьцуулахад төрийн өмчийн цэцэрлэг 49, хувийн өмчийн цэцэрлэг 46-аар нэмэгдсэн.

2015-2016 оны хичээлийн жилийн байдлаар сургуулийн өмнөх боловсролд 225388 хүүхэд хамрагдсанаас 89,5 хувь болох 201834 хүүхэд цэцэрлэгт, 10,5 хувь болох 23554 хүүхэд хувилбарт сургалтын үйлчилгээнд хамрагдсан байна.

Сургуулийн өмнөх боловсролд хамрагдсан нийт хүүхдийн 31977 буюу 14.2 хувь нь малчдын хүүхэд байна. Мөн 1369 буюу 0.6 хувь нь хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, 1868 буюу 0.8 хувь нь халамж эдэлдэг, 121 буюу 0.1 хувь нь бүтэн өнчин хүүхэд байна.

Сургуулийн өмнөх боловсролын хамран сургалтыг жилээс жилд тогтвортой нэмэгдүүлж байна. Сургуулийн өмнөх боловсролд 2012 онд 180969 хүүхэд хамруулж байсан бол 2016 оны байдлаар 225388 хүүхдийг хамруулж үйлчилгээний хүчин чадлыг 44419 хүүхдээр нэмэгдүүлсэн.

Тус яам 2016-2017 оны хичээлийн жилд сургуулийн өмнөх боловсролын хамран сургалтыг 2012 онтой харьцуулахад 61317 хүүхэд буюу 33,9 хувиар, 2015 онтой харьцуулахад 7,5 хувь буюу 16989 хүүхдээр нэмэгдүүлэхээр ажиллаж байна.

Нэн ялангуяа, нийслэлийн цэцэрлэгийн хүрэлцээ хангамжийг нэмэгдүүлэх, элсэлт, бүртгэлийг шуурхай зохион байгуулах талаар Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагчтай хамтран дор дурьдсан тусгайлсан арга хэмжээг хэрэгжүүлж байна. Тухайлбал,

- 2016 онд ашиглалтад орох 3350 орны хүчин чадалтай 21 цэцэрлэгийн барилгыг аль болохоор хичээлийн жил эхлэхээс өмнө ашиглалтад оруулах, ашиглалтад орох хугацааг наашлуулах талаар холбогдох зохицуулалт, дэмжлэгийг зохион байгуулах,
- 2016 онд ашиглалтад орох цэцэрлэг-сургуулийн цогцолбор тус бүрт цэцэрлэгийн 1 бүлгийг нэмж байгуулах, хүчин чадлыг нийт 400 ороор нэмэгдүүлэх,
- Ашиглалтгүй, сул суудалтай ажиллаж байгаа төрийн бус өмчийн 57 цэцэрлэгт 187 бүлгийг нээж, нийслэлийн цэцэрлэгийн хүчин чадлыг 2134 ороор нэмэгдүүлэх боломжийг судалж, холбогдох арга хэмжээг зохион байгуулах,
- Шинээр сургалтын үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл авсан 2225 хүүхдийн хүчин чадалтай 44 төрийн бус өмчийн цэцэрлэгт мэргэжил арга зүйн дэмжлэг үзүүлж, сургалтын үйл ажиллагааг 9 дүгээр сарын 1-ны өдрөөс эхлүүлэхэд нь мэргэжил арга зүйн дэмжлэг үзүүлэх,
- Цэцэрлэгийн сургалт эрхлэх тусгай зөвшөөрөл хүссэн иргэн, байгууллагын хүсэлтийг хүлээн авч, шинжээчдийн дүгнэлт гаргах, барилгын нөхцөл нь хүүхдийн эрүүл, аюулгүй байдлын шаардлага хангасан нөхцөлд сургалт эрхлэх зөвшөөрлийг нөхцөлтэй олгох ажлыг шуурхай зохион байгуулж, хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх,
- Цэцэрлэгийн бүртгэл, элсэлтийг зохион байгуулах комиссыг олон нийт, эцэг эх, хорооны нийгмийн ажилтан, багш, ажилтнуудын төлөөллийг оролцуулан байгуулах, цэцэрлэгт хамран сургах тойргийн хуульд заасан насны хүүхдийг хамруулах, иргэдэд мэдээллийг ил тод, нээлттэй байлгах, бүртгэл, элсэлтийг хүнд сурталгүй, шуурхай, найрсаг зохион байгуулах, хууль тогтоомжид зааснаас бусад хураамж, хандив авахыг хориглох;

Сургуулийн өмнөх боловсролын үйлчилгээний хүчин чадал 2016-2017 оны хичээлийн жилд нийслэлд 11.8 хувиар буюу 11252 ороор, хөдөө орон нутагт 4.3 хувиар буюу 5646 ороор нэмэгдэнэ.

Сургуулийн өмнөх боловсролын хамран сургалт 2016-2017 оны хичээлийн жилд улсын хэмжээнд 79.2 хувь /242286/, нийслэлд 73.1 хувь /106717/, хөдөөд 84.8 хувь /135569/ болно.

2016-2017 хичээлийн жилд сургуулийн өмнөх боловсролд шинээр 62679 хүүхэд элсэхээс Улаанбаатар хотод 27579, хөдөөд 35100 хүүхэд эслэх урьдчилсан тооцоо байна.



Цэцэрлэгийн хүчин чадлыг өргөжүүлэх талаар

Улсын хэмжээнд 2016 он болон он дамжин баригдах 10405 орны хүчин чадалтай 105 цэцэрлэг, 7800 ор/14040 суудал бүхий цэцэрлэг, бага сургуулийн 78 цогцолборын барилга угсралтын төсөл, арга хэмжээ хэрэгжинэ.

**Хүснэгт 1. БСШУ-ны салбарт 2016 онд хөрөнгө оруулалт хийгдэж буй барилга, байгууламжийн мэдээлэл**

Барилгын төрөл	Улсын төсөв		БНХАУ-ын		Японы		Концесс 2015 онд		Концесс 2016		Орон нутгийн төсөв		Нийт	
	Тоо	Хүчин чадал	Тоо	Хүчин чадал	Тоо	Хүчин чадал	Тоо	Хүчин чадал	Тоо	Хүчин чадал	Тоо	Хүчин чадал	Тоо	Хүчин чадал
1 Цэцэрлэг	55	5965	1	100	9	1000	3	640	22	3700	15	2680	105	10405
2 Бага сургууль, цэцэрлэгийн цогцолбор							72	Цэцэрлэг-7200 Сургууль-12960			6	Цэцэрлэг 600 Сургууль 1080	78	Цэцэрлэг 7300 Сургууль 13140

Улсын хэмжээнд 2016 ондоо багтаж нийт 5245 орны хүчин чадалтай 39 цэцэрлэг, 500ор/900 суудлын хүчин чадалтай 5 цэцэрлэг-бага сургуулийн цогцолбор ашиглалтад орно.

	Улсын хэмжээнд 2016 онд ашиглалтад орох цэцэрлэг											
	Нийт			Улсын төсөв			Нийслэлийн төсөв			Японы тусламж		
	Тоо	Хүчин чадал	Төсөвт өртөг	Тоо	Хүчин чадал	Төсөвт өртөг	Тоо	Хүчин чадал	Төсөвт өртөг	Тоо	Хүчин чадал	Төсөвт өртөг
Цэцэрлэг	39	5245	30	16	1715	15.6	14	2580	5.4	9	950	9.0
Цэцэрлэг, бага сургуулийн цогцолбор	5	500 900	4.9				5	500 900	4.9			
Бүгд	44		34.9	16		15.6	19		10.3	9		9

Улаанбаатар хотод 2016 онд 3350 ор бүхий 21 цэцэрлэг, 500 хүүхдийн ор/900 хүүхдийн суудал бүхий цэцэрлэг-бага сургуулийн цогцолбор 5 ашиглалтад орно. Үүний үр дүнд нийслэлд цэцэрлэгийн орны тоог 3850-иар нэмэгдүүлнэ.

Сургуулийн өмнөх боловсролын насны хүн амын өсөлт

Сургуулийн өмнөх боловсролын насны хүн амын тоо сүүлийн жилүүдэд тогтвортойгоор нэмэгдэж байна. Сургуулийн өмнөх боловсролын насны хүүхэд 2012 онд 233291 байсан бол 2016 оны байдлаар 305744 болж 76,3 хувь буюу 72453 хүүхдээр нэмэгдсэн байна. Өмнөх онтой харьцуулахад сургуулийн өмнөх боловсролын насны хүүхэд 18.1 хувь буюу 12227 хүүхдээр нэмэгдсэн байна.



Сургуулийн хүрэлцээ, хангамж

2015-2016 оны хичээлийн жилд улсын хэмжээнд ерөнхий боловсролын 768 сургууль ажилласан. Тэдгээрийн 82.8 хувь нь төрийн өмчийн, 17.2 хувь нь хувийн сургууль бөгөөд нийт сургуулийн 72.0 хувь буюу 553 нь хөдөөд, 28.0 хувь буюу 215 нь нийслэлд байна. (Хүснэгт 1).

*Ерөнхий боловсролын сургуулийн тоо(өмчийн хэлбэр, ангилалаар)*

	Ерөнхий боловсролын сургууль							
	Бүгд	төрийн	хувийн	Бүгд	бага	дунд	ахлах	цогцолбор
2012-2013	755	621	134	755	55	138	515	47
2013-2014	756	628	128	756	61	130	522	43
2014-2015	762	628	134	762	62	136	514	50
2015-2016	768	636	132	768	62	118	538	50

2015-2016 оны хичээлийн жилд ерөнхий боловсролын сургуульд нийт 546.2 мянган суралцагч суралцсан. Насан туршийн боловсролын төвд 10,193 хүүхэд дүйцсэн хэлбэрээр суралцсан.

*Ерөнхий боловсролын сургуулийн суралцагчид  
(сургалтын хэлбэрээр)*

	Ерөнхий боловсролын сургуульд суралцагчид				
	Нийт	өдөр	Орой	эчнээ	дүйцсэн
2012-2013	509,792	496,123	617	1,242	11,810
2013-2014	510,203	497,022	588	973	11,620
2014-2015	517,878	506,816	315	680	10,067
2015-2016	546,215	535,055	244	723	10,193

2015-2016 оны хичээлийн жилийн байдлаар ерөнхий боловсролын сургуульд өдрөөр суралцагчдын 94.2 хувь нь төрийн өмчийн сургуульд, 5.8 хувь нь хувийн өмчийн сургуульд суралцсан.

*Ерөнхий боловсролын сургуульд өдрөөр суралцагчид (анги, өмчийн хэлбэрээр)  
Суралцагчдын тоо*

	Бүгд	Төрийн	Хувийн	Бүгд	Бага	Дунд	Ахлах
2012-2013	496,123	467,918	28,205	496,123	245,387	155,318	95,418
2013-2014	497,022	468,370	28,652	497,022	239,289	164,633	93,100
2014-2015	505,816	476,676	29,140	505,816	251,204	158,634	95,978
2015-2016	535,055	504,070	30,985	535,055	271,687	147,031	116,337

2015-2016 оны хичээлийн жилд нийт суралцагчдын 59.3 хувь буюу 317,2 мянга нь нэгдүгээр ээлжинд, 39.5 хувь буюу 211,5 мянга нь хоёрдугаар ээлжинд, 1.2 хувь буюу 6,3 мянга нь гуравдугаар ээлжинд хичээллэж байна. 3 ээлжтэй хичээллэж байгаа нийт 24 сургууль нийслэлд, 1 нь Хөвсгөл аймагт /Гурван эрдэнэ сургууль/ байна. Улаанбаатар хотод:

- Баянгол дүүрэгт 1 сургууль (73 дугаар сургууль),
- Сүхбаатар дүүрэгт 1 сургууль (71 дүгээр сургууль),
- Хан-Уул дүүрэгт 2 сургууль (115, 52 дугаар сургууль),
- Чингэлтэй дүүрэгт 3 сургууль (5, 21, 61 дүгээр сургууль)
- Сонгинохайрхан дүүрэгт 7 сургууль (9, 62, 65, 76, 104, 107, 122 дугаар сургууль),
- Баянзүрх дүүрэгт 8 сургууль (14, 21, 33, 44, 84, 102, 111 дүгээр сургууль) байна.

Бүлэг дүүргэлт

Улсын хэмжээнд бүлэг дүүргэлтийн дундаж 27.7 байгаа нь өмнөх жилээс 0.4 пунктээр, үүнээс төрийн өмчийн сургуульд 28.6 байгаа нь өмнөх жилээс 0.4 пунктээр, хувийн сургуульд 18.6 байгаа нь өмнөх жилээс 0.3 пунктээр тус тус өссөн байна. Бүлэг дүүргэлт нормативт хэмжээнээс дээгүүр буюу 36.9-46.9-тэй нэр бүхий нийслэлийн 25, аймгийн 1 сургууль байна Үүнд:

- Баянзүрх дүүрэг: 21 дүгээр сургууль (38.2), 33 дугаар сургууль(45.4), 44 дүгээр сургууль(36.9), 84 дүгээр сургууль(45.6), 111 дүгээр сургууль(42.2)
- Сонгинохайрхан дүүрэг: 12 дугаар сургууль (38.8), 104 дүгээр сургууль (37.3), Ирээдүй цогцолбор сургууль (37.0)
- Сүхбаатар дүүрэг: 1 дүгээр сургууль(47.7), 11 дүгээр сургууль (37.4), 2 дугаар сургууль (37.2), 31 дүгээр сургууль (41.6), 3 дугаар сургууль (38.9), 6 дугаар сургууль (37.1), 45 дугаар сургууль (38.6),
- Хан-уул дүүрэг: 18 дугаар сургууль(46.6), 52 дугаар сургууль (43.9), 114 дүгээр сургууль (39.6), 115 дугаар сургууль (38.1), Буянт-ухаа цогцолбор сургууль (40.8)
- Чингэлтэй дүүрэг:5 дугаар сургууль(43.9), 23 дугаар сургууль(51.2), 24 дүгээр сургууль(38.1),
- Баянгол дүүрэг: 93 дугаар сургууль (39.5), Эрдмийн өргөө цогцолбор сургууль (37.7)
- Өвөрхангай аймаг: Мэргэд сургууль (39.5) байна.

#### Дотуур байрны хангалт

2015-2016 оны хичээлийн жилд улсын хэмжээнд 457 дотуур байр үйл ажиллагаа явуулж байгаагаас стандартын 321, стандартын бус 136 байна.

#### Дотуур байрны тоо, хүчин чадал

	Дотуур байр			Хүчин чадал
	Бүгд	Стандартын	Стандартын бус	
2012-2013	506	446	60	39,163
2013-2014	511	447	64	38,663
2014-2015	486	405	81	37,919
2015-2016	457	321	136	36,534

2015-2016 оны хичээлийн жилийн байдлаар 34,659 хүүхэд дотуур байранд амьдрах хүсэлт гаргасан байна. Нийт хүсэлт гаргасан суралцагчдын 95.9 хувь буюу 33,253 хүүхэд дотуур байранд амьдарч байна. Хүсэлт гаргасан нийт хүүхдийн 70.8 хувь буюу 24,536 нь малчдын хүүхэд байна. Хүсэлт гаргасан малчдын хүүхдийн 98.2 хувь буюу 24,094 хүүхэд дотуур байранд орсон.

#### Нэгдүгээр ангид шинээр элсэгч

2015-2016 оны хичээлийн жилд нэгдүгээр ангид 65,197 хүүхэд шинээр элссэн. Нэгдүгээр ангид шинээр элсэгчдийн тоо өмнөх онтой харьцуулахад 7.7 хувиар өссөн бөгөөд суралцагчдын 94.4 хувь нь төрийн өмчийн, 5.4 хувь нь хувийн сургуульд элссэн. 2016-2017 оны хичээлийн жилд урьдчилсан тооцоогоор 69100 хүүхэд 1 дүгээр ангид элсэн орно. Үүнээс Улаанбаатар хотод 27629 хүүхэд элсэнэ.

#### Сургууль, дотуур байр, спорт заалны хүртээмжийг нэмэгдүүлэх талаар

Улсын хэмжээнд 2016 он болон он дамжин баригдах 50412 суудал бүхий 92 сургууль, 7800 ор/14040 суудал бүхий 78 цэцэрлэг-бага сургуулийн цогцолбор, 2460 ор бүхий 20 дотуур байр, 10 спорт заалны барилга угсралтын төсөл, арга хэмжээ хэрэгжинэ.

**БСШУ-ны салбарт 2016 онд хөрөнгө оруулалт хийгдэж буй барилга, байгууламжийн мэдээлэл**

Барилгын төрөл	Улсын төсөв		БНХАУ-ын тусламж		Японы тусламж		Концесс 2015 онд батлагдсан		Концесс 2016 онд батлагдсан		Орон нутгийн төсөв		НИЙТ	
	Тоо	Хүчин чадал	Тоо	Хүчин чадал	Тоо	Хүчин чадал	Тоо	Хүчин чадал	Тоо	Хүчин чадал	Тоо	Хүчин чадал	Тоо	Хүчин чадал
2 Сургууль	67	34252	7	5760			7	6160	8	3280	3	960	92	50412
3 Бага сургууль, цэцэрлэгийн цогцолбор							72	Цэцэрлэг-7200 Сургууль-12960			6	Цэцэрлэг 600 Сургууль 1080	78	Цэцэрлэг 7800 Сургууль 14040
4 Дотуур байр	16	1920							3	380	1	150	20	2450
5 Спорт заал	9										1		10	

Улсын хэмжээнд 2016 онд 9168 хүүхдийн суудалтай 22 сургууль, 500ор/900суудалтай 5 цэцэрлэг-бага сургуулийн цогцолбор, 6 спорт заал, 8 дотуур байр ашиглалтад орно.

**Улсын хэмжээнд 2016 онд ашиглалтад орох сургууль /тэрбум төгрөгөөр/**

Объектын төрөл	Нийт			Улсын төсөв			Нийслэлийн төсөв		
	Тоо	Хүчин чадал	Төсөвт өртөг	Тоо	Хүчин чадал	Төсөвт өртөг	Тоо	Хүчин чадал	Төсөвт өртөг
Сургууль	22	9168	54.8	20	8528	52.7	2	640	2.1
Цэцэрлэг, бага сургуулийн цогцолбор	5	900	900				5	900	4.9
Спорт заал	6	0	5.4	5		4.6	1		0.8
Дотуур байр	8	870	9.4	7	720	8.1	1	150	1.3
Бүгд	41		69.6	32		65.4	9		9.1

Улаанбаатар хотод 2016 ондоо багтаж 2560 суудалтай 6 сургууль, 500 ор/900 суудалтай 5 цэцэрлэг-бага сургуулийн цогцолбор, 1 спорт заал, 1 дотуур байр ашиглалтад орно.

**Цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээ**

Засгийн газраас сургуулийн өмнөх боловсролын үйлчилгээний хүртээмжийг өргөжүүлэх, хүүхэд бүрийг сургуулийн өмнөх боловсрол, цэцэрлэгт хамруулах боломжийг бий болгохын тулд барих цэцэрлэгийн тоо хэмжээг нэмэгдүүлэх, хөдөө орон нутаг, малчдын хүүхдийн гэр цэцэрлэгийн нийлүүлэлтийг өсгөх, хувийн өмчийн болон байгууллагын цэцэрлэг байгуулах боломжийг өргөжүүлэхийн зэрэгцээ монгол орны онцлог, нөөц боломжид тулгуурласан үйлчилгээний болон санхүүжилтийн оновчтой шинэ арга, технологийг судлан хэрэгжүүлнэ.

Ерөнхий боловсролын сургуулийн хүртээмжийн хувьд нэн тэргүүнд 3 ээлжийг арилгах, хүн амын өсөлт, суурьшил, нягтаршилтай уялдуулан эрэлт, хэрэгцээ хамгийн өндөр байгаа газруудад хөрөнгө оруулалтыг төвлөрүүлэх, хүчин чадлын ашиглалт, үр ашгийг оновчтой болгох бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

**Асуулга 2.** Хүүхэд харах үйлчилгээний тухай хуулийн хэрэгжилт, харах хүнгүй гэртээ үлдэж байгаа бага насны хүүхдийг тус үйлчилгээнд хамрагдалтын өнөөгийн байдал, хүүхэд харах үйлчилгээ эрхлэх иргэдийн үйлчилгээ эрхлэх бэлтгэл хангалт, төрөөс олгох санхүүжилтийн эх үүсвэрийн талаар;

Хүүхэд харах үйлчилгээ нь одоо мөрдөгдөж байгаа хууль, тогтоомжоор хүүхэд, гэр бүлийн хөгжил, хамгааллын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагад хамаарна.

**Асуулга 3.** Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 05 дугаар сарын 02-ны өдрийн "Хувьсах зардлын дундаж норматив, санхүүжүүлэх аргачлал батлах тухай" 242 дугаар тогтоолын хэрэгжилт, үдийн цай, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн үдийн хоол, цэцэрлэгийн хүүхдийн хоол, хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг хангах, цэцэрлэг, сургуулийн багш нарын цалинг цаашид нэмэгдүүлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар;

Хувьсах зардлын дундаж норматив, санхүүжүүлэх аргачлалын тухай

Монгол Улсын “Сургуулийн өмнөх боловсролын тухай хууль”-ийн 15 дугаар зүйлийн 15.1, 15.2 дах заалт, “Боловсролын тухай хууль”-ийн 40 дүгээр зүйлийн 40.2, 40.3 дахь заалтыг тус тус үндэслэн цэцэрлэг, ерөнхий боловсролын сургуулийн бага, дунд, ахлах ангийн нэг хүүхдэд ногдох хувьсах зардлын дундаж норматив, ерөнхий боловсролын сургуулийн дотуур байрны хувьсах зардлын хэмжээг Засгийн газрын 2016 оны 242 дугаар тогтоолоор баталсан.

Шинэчлэн мөрдөж буй хувьсах зардлын дундаж норматив, санхүүжүүлэх аргачлалд цалин хөлс, нэмэгдэл урамшууллын хууль эрх зүйн өөрчлөлт болон бараа үйлчилгээний зардлын үнийн өсөлтийг тусган боловсруулсан бөгөөд 2016 оны батлагдсан төсөвт нэмэлт зардлын эх үүсвэр шаардагдахгүй, батлагдсан төсвийн хэмжээнд багтахаар тооцсон. Тус тогтоол нь 2017 оны төсвийн төлөвлөлт, хэрэгжилтэд мөрдөнө.

- Сургуулийн өмнөх боловсрол эзэмшүүлэхэд нэг хүүхдэд ногдох хувьсах зардлын дундаж нормативын хэмжээг Монгол Улсын Засгийн газрын 2014 оны 75 дугаар тогтоолын 1 болон 6 дугаар хавсралтыг үндэслэн цалин болон ажил олгогчийн төлөх нийгмийн даатгалын шимтгэлийн хэмжээг 15 хувиар нэмэгдүүлсэн болно. Харин бусад хувьсах зардлын хэмжээг нэмэгдүүлээгүй.
- Бага, дунд боловсрол эзэмшүүлэхэд нэг суралцагчид зарцуулах хувьсах зардлын дундаж нормативыг багшийн цалин хөлс, ажил олгогчийн төлөх нийгмийн даатгалын шимтгэлийг 15 хувиар, бараа үйлчилгээний бусад хувьсах зардлыг 5 хүртэл хувиар нэмэгдүүлсэн. Ерөнхий боловсролын сургуульд бага, дунд боловсрол эзэмшүүлэхэд зарцуулах багшийн цалингийн зардлыг Боловсрол, Соёл, Шинжлэх Ухааны Сайдын тушаалаар батлагдсан сургалтын төлөвлөгөөнд үндэслэн тооцсон.
- Монгол Улсын Засгийн газрын 2014 оны 75 дугаар тогтоолын 6 дугаар хавсралтад ерөнхий боловсролын сургуулийн багшийн албан тушаалын цалинг тогтоосны дагуу багийн сургуульд 683.1 мянган төгрөг, сумын сургуульд дунджаар 386.8 мянган төгрөг, аймгийн төвийн сургуульд дунджаар 354.9 мянган төгрөг, нийслэлийн сургуульд дунджаар 325.1 мянган төгрөг байхаар нэг хүүхдэд ногдох багшийн цалингийн нормативыг тооцоолсон.
- Бараа, үйлчилгээний бусад хувьсах зардлыг Монгол Улсын 2016 оны батлагдсан төсөвт үндэслэн тооцож нэг хүүхдэд ногдох зардал дунджаар 21.3 мянган төгрөг болгон тооцоолсон. Хуучин тогтоолтой харьцуулахад бараа үйлчилгээний хувьсах зардал нь орон нутгийн сургуулиудын хувьд 2%-8%-иар нэмэгдсэн.
- Дотуур байранд амьдрах нэг хүүхдэд зарцуулах хувьсах зардлын нормативт цалингийн зардал, ажил олгогчийн төлөх нийгмийн даатгалын шимтгэлийг 15 хувиар, бараа үйлчилгээний бусад хувьсах зардлыг 5 хүртэл хувиар нэмэгдүүлсэн. Дотуур байрны цалингийн зардалд дотуур байрны хүмүүжүүлэгч багш, тогооч, туслах тогооч, манаач, жижүүр, үйлчлэгчийн цалинг Монгол Улсын Засгийн газрын 2012 оны 78 дугаар тогтоолоор батлагдсан үндсэн цалингаар тооцож олгодог нэмэгдэл, нэмэгдэл хөлсний хэмжээгээр тооцон төлөвлөхөд дунджаар 337.6 мянган төгрөг болж байна.

Цэцэрлэг, сургуулийн багшийн цалинг цаашид

нэмэгдүүлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар



Багш нарын цалин хөлс нь 2010 онд 12 хувь, 2012 онд 55 хувь, 2014 онд 15 хувиар нэмэгдсэн. Дорхи хүснэгтээр багшийн цалингийн бүтэц, дундаж цалингийн дүнг танилцууллаа.

Цэцэрлэг, сургуулийн багшийн цалин, хөлсний бүтэц												
Он	Байгууллага	Цалингийн сүлжээний дундаж	Мэргэжлийн зэрэг	Ур чадвар	Анги удирдах	Заах арга	Кабинет	Үр дүнгийн	Орон нутгийн нэмэгдэл	Дундаж нэмэгдэл	Сарын цалингийн дундаж /сүлжээгээр/	Өсөлтийн хувь /өмнөх оныхоос/
2015	Сургууль	550.4	41.3	41.3	27.5	13.8	13.8	34.4	27.5	199.5	749.9	-
	Цэцэрлэг	488.9	36.7	30.6	-	4.9	-	24.4	24.4	121	609.9	-
2014	Сургууль	550.4	41.3	41.3	27.5	13.8	13.8	34.4	27.5	199.5	749.9	15%
	Цэцэрлэг	488.9	36.7	30.6	-	4.9	-	24.4	24.4	121	609.9	
2013	Сургууль	478.6	35.9	35.9	23.9	12	12	29.9	23.9	173.5	652.1	-
	Цэцэрлэг	425.1	31.9	26.6	-	4.3	-	21.3	21.3	105.2	530.3	-
2012	Сургууль	478.6	35.9	35.9	23.9	12	12	29.9	23.9	173.5	652.1	55%
	Цэцэрлэг	425.1	31.9	26.6	-	4.3	-	21.3	21.3	105.2	530.3	
2011	Сургууль	309.1	23.2	23.2	15.5	7.7	7.7	19.3	15.5	112	421.1	-
	Цэцэрлэг	265.6	19.9	16.6	-	2.7	-	13.3	13.3	65.7	331.3	-
2010	Сургууль	309.1	23.2	23.2	15.5	7.7	7.7	19.3	15.5	112	421.1	12%
	Цэцэрлэг	265.6	19.9	16.6	-	2.7	-	13.3	13.3	65.7	331.3	
2009	Сургууль	237.8	17.8	17.8	11.9	5.9	5.9	14.9	11.9	86.2	324	-
	Цэцэрлэг	237.8	17.8	14.9	-	2.4	-	11.9	11.9	58.8	296.6	-
2008	Сургууль	237.8	17.8	17.8	11.9	5.9	5.9	14.9	11.9	86.2	324	-
	Цэцэрлэг	237.8	17.8	14.9	-	2.4	-	11.9	11.9	58.8	296.6	-

Тус яамны зүгээс багш, ажилтнуудын цалинг нэмэгдүүлэх, үнэлэмжийг дээшлүүлэх талаар байнга судалж, санал тавьж ажиллаж ирсэн. Цаашид багшийн ажлын үнэлэмжийг нэмэгдүүлэх, үр дүнд суурилсан үнэлгээг боловсронгуй болгох, цалин хөлсийг тооцох журам, дүрмийг боловсронгуй болгоход анхааран ажиллана.

Үдийн цай хөтөлбөр, цэцэрлэгийн хүүхдийн хоол хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг хангах талаар

Бага боловсролын хамран сургалтыг нэмэгдүүлэх, сурагчдын эрүүл мэндийг хамгаалах, сурагчийн суралцах идэвхийг өрнүүлэх зорилгоор 2006-2007 оны хичээлийн жилээс I-III, 2007-2008 оны хичээлийн жилээс I-IV, 2008-2009 оны хичээлийн жилээс I-V ангид “Үдийн цай”-ны үйлчилгээг нэвтрүүлсэн.

Засгийн газрын 2012 оны 106 дугаар тогтоолын дагуу цэцэрлэгийн нэг хүүхдийн хоолны зардалд 1650-2400 төгрөг, дотуур байрын нэг хүүхдийн хоолны зардалд 2315 төгрөг, нэг хүүхдийн үдийн цайны зардалд 600 төгрөг тус тус зарцуулж байна.

2015-2016 оны хичээлийн жилд төрийн өмчийн цэцэрлэгт хамрагдаж буй 196639 хүүхдийн хоолны зардалд 40 тэрбум төгрөг, дотуур байранд амьдарч буй 33085 хүүхдийн хоолны зардалд 17 тэрбум төгрөг, бага ангийн 271687 хүүхдийн үдийн цайны зардалд 24,5 орчим тэрбум төгрөгийг улсын төсөвт тусган зарцуулсан байна.

Ерөнхий боловсролын сургуулийн байршил, өмчийн хэлбэр, өрхийн орлого, эрүүл мэнд, иргэншлийн ялгаатай байдал зэргээс үл хамааран сургуульд суралцаж буй бага ангийн бүх сурагчид улсын төсвийн зардлаар үдийн цайны үйлчилгээг тэгш хүртэж байна.

Ерөнхий боловсролын сургуулиудын 80 гаруй хувь нь халуун хоол болон холимог байдлаар /халуун хоол, бэлэн бүтээгдэхүүнээр ээлжлэн үйлчилдэг/, 20 орчим хувь нь бэлэн

бүтээгдэхүүнээр үйлчилж байна. Мөн нийт сургуулиудын 40 орчим хувь нь буфетын үйлчилгээ эрхэлж байна.

Ерөнхий боловсролын сургуулийн гал тогооны тоног төхөөрөмжийг жил бүр улсын төсвөөс нийлүүлсээр байгаа хэдий ч улсын хэмжээнд зориулалтын гал тогоотой 350 гаруй сургууль, зориулалтын бус гал тогоотой 260 орчим сургууль, огт гал тогоо байхгүй 40 гаруй сургууль байна. Мөн орон нутгийн 130 орчим сургууль, нийслэлийн 100 орчим сургууль гал тогоог түрээслүүлэн ажиллуулж байна. Үүнээс: 150 гаран сургуулийн гал тогоог аж ахуйн нэгж, 80 орчим сургуулийн гал тогоог хувь хүн түрээслэн ажиллуулж байна.

Цэцэрлэг, сургуулийн хоол, хүнсний хангамжийн чанар, аюулгүй байдал нь зарим тохиолдолд хоол, хүнсний үйлдвэрлэл, аюулгүй ажиллагааны горим, технологид суурилагаасаа илүүтэй хүний сэтгэл, зүтгэл, хариуцлагаас хамаарсан байдалтай байна. Хоол, хүнсний аюулгүй байдал нь тогооч, эрхлэгч, захирал нь хэн байхаас хамаарахгүйгээр байнга мөрдөгддөг үйлдвэрлэлийн технологи, аюулгүй ажиллагаанд суурилсан байх шаардлага бий болж байна.

#### Цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрны хоол, хүнсний аюулгүй байдлыг хангахад технологийн шаардлагыг хангасан хоол, хүнс боловсруулах орчинг бүрдүүлэх, зориулалтын гал тогоо, хоол, хүнс үйлдвэрлэлийн тоног, төхөөрөмж, хэрэгслийн хангамжийг сайжруулах нь чухал ач холбогдолтой байна.

Цэцэрлэг, сургуульд бүтээгдэхүүний гарал үүсэл, хугацаа нь тодорхой, чанар нь баталгаатай хүнсний бүтээгдэхүүнийг нийлүүлэх, тээвэрлэлт, хадгалалтын технологи, горимыг мөрдөх, гал тогооны эрүүл ахуй, ариун цэврийн шаардлагыг хангах, хоол, хүнсийг технологийн дагуу боловсруулах мэргэжлийн ур чадвар, хоол, хүнсийг боловсруулах эрүүл, аюулгүй ажиллагааны чадварт тогооч, гал тогооны ажилтнуудыг сургах, сургууль, цэцэрлэгийн удирдах ажилтнуудыг хоол, хүнсний эрүүл, аюулгүй ажиллагаанд хяналт тавих арга чадварт сургах талаар холбогдох арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

Хоол, хүнсний үйлдвэрлэлийг эрүүл аюулгүй зохион байгуулдаг, эрсдлээс өөрийгөө урьдчилан сэргийлдэг, хамгаалдаг, аюулгүй ажиллагааны горим, технологид суурилсан хоол, хүнс үйлдвэрлэлийн технологийг бүх цэцэрлэг, сургуульд нэвтрүүлж, мөрддөг болгоно.

Сургууль, цэцэрлэгийн хоол, хүнсний бүтээгдэхүүнийг нийлүүлэх аж ахуйн нэгжийг шалгаруулах, хоол, хүнсий үйлдвэрлэлийн аюулгүй ажиллагааг хянахад олон, нийт, эцэг эх, багш сурагчдын бодитой оролцоог бий болгох нөхцлийг бүрдүүлнэ.

Цэцэрлэг, сургуулийн хоол, хүнсний хангамж, үйлдвэрлэл нь орон нутгийн иргэд, аж ахуйн нэгжийн хүнс, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн хөгжлийг дэмждэг, сурагчдын амьдрах, аж төрөх ухаан, арга чадварыг хөгжүүлэхэд хувь нэмрээ оруулдаг нэн ялангуяа хөдөө орон нутагт сургууль, цэцэрлэг чанартай, шим тэжээллэг, эрүүл, аюулгүй хүнсний бүтээгдэхүүнээр өөрийгөө тогтвортой хангах бичил тогтолцоог бүрдүүлэхэд нь бодлогын дэмжлэг үзүүлнэ.

**Асуулга 4.** Сурах бичгийн чанарыг дээшлүүлэх, сурах бичиг хэвлэн нийлүүлэлт, хүртээмж, сурагчийн дүрэмт хувцасны нийлүүлэлтийн талаар;

#### Сурах бичгийн хэвлэн нийлүүлэлт, чанарын талаар

Засгийн Газрын 2009 оны 28 дугаар тэмдэглэлийн дагуу бага ангийн сурагчдын 100 хувь, дунд, ахлах ангийн сурагчдын 40 хүртэл хувийг төрөөс үнэ, төлбөргүй сурах бичгээр хангаж

байна. 2016-2017 оны хичээлийн жилд бага ангийн сурагчид 100 хувь, дунд ангийн сурагчид дунджаар 39 хувь, ахлах ангийн сурагчид дунджаар 36 хувь нь төрөөс үнэ төлбөргүй сурах бичгээр хангагдана.

Бага ангийн сурах бичгийн хангалт /2016-2017/			
Нийт хэрэглэх сурах бичиг	Номын санд байгаа	Шинээр нийлүүлэх	Нийт сурах бичиг
1939360	1406298	654812	2061110

  

Анги	2016-2017		
	Сурагчийн тоо	Сурах бичгийн тоо	Төрөөс хангах хувь
I	60,329	62,000	103%
II	64,206	68,875	107%
III	62,367	66,733	107%
IV	54,741	58,573	107%
V	46,279	49,518	107%
Бага	57,584	61,140	106%

Дунд, ахлах ангийн сурах бичгийн хангалт				
Нийт хэрэглэх сурах бичиг	Номын санд байгаа	Шинээр нийлүүлэх	Нийт сурах бичиг	
Дунд	2,638,386	621,227	374,562	995,789
Ахлах	1,486,625	544,762		544,762

  

Анги	2016-2017		
	Сурагчийн тоо	Сурах бичгийн тоо	Төрөөс хангах хувь
VI	44,171	21,223	48%
VII	43,646	20,135	46%
VIII	46,224	17,525	38%
IX	53,861	13,543	25%
Дунд	46,976	18,107	39%
X	22,266	10,800	49%
XI	53,861	16,594	31%
XII	39,559	14,820	37%
Ахлах	38,562	14,071	36%
Нийт	43,370	16,377	38%

Бага ангийн хүүхэд бүрийн сурах бичгийг төрөөс хариуцдаг бол дунд, ахлах ангид амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой өрхийн, бүтэн өнчин, хөгжлийн бэрхшээлтэй, ерөнхий боловсролын сургуульд 3 болон түүнээс хүүхэд нь зэрэг суралцдаг өрхийн хүүхдийн сурах бичгийг төрөөс хариуцдаг.

Ерөнхий боловсролын сургуулийн I-V ангид нийт 33 /Эх хэл ороод 38/ нэрийн, VI-XII ангийн нийт 102 нэрийн сурах бичиг хэрэглэгддэг бөгөөд 2016-2017 оны хичээлийн жилд нөхөн хангалт хийх шаардлагатай I-V ангийн 35, VI-IX ангийн 43 нэрийн нийт 78 нэрийн 10293374 ширхэг сурах бичгийг хэвлэн нийлүүлэх ажил үе шаттайгаар хийгдэж байна.

Одоогийн байдлаар бага ангийн бүх сурах бичиг сургуулиудад хүргэгдсэн байна. Дунд, ахлах ангийн сурах бичгийн хүргэлт 80 хувьтай байна. Дунд ангийн шинээр дахин хэвлэж буй сурах бичгүүд 8 дугаар сарын 19-ний өдөр бүх аймаг, дүүрэгт хүргэгдэнэ.

Ерөнхий боловсролын сургуулийн дунд, ахлах ангийн сурагчдын 60 хүртэл хувь сурах бичгээ зах зээлээс худалдан авах зохицуулалттай. Сурах бичгийн зохиогчийн эрхийг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага эзэмшдэг онцгой эрхийнхээ хүрээнд тус яам сурах бичгийг зах зээлд борлуулах үнийн дээд хязгаарыг тогтоож, худалдаа, борлуулсад нь хяналт тавьдаг. Энэ хичээлийн жилийн хувьд VI-XII ангийн сурах бичгийн зах зээлийн үнэ 1200-4800 төгрөг байгаа бөгөөд дундаж үнэ 2720 төгрөг байна. Зах зээлд худалдаалах сурах бичгүүд 8 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн номын худалдаагаар борлуулагдаж эхэлсэн.

Бага ангийн бүх сурах бичиг болон ерөнхий боловсролын сургуульд хэрэглэх багшийн номыг багшийн хөгжлийн цахим хуудсанд байршуулснаар багш, сурагч, эцэг эх болон бусад хэрэглэгчид сурах бичгийг интернетээр ашиглах боломжийг бүрдүүлээд байна.

Сурах бичгийн эдэлгээ, хэрэглээ даах чадварыг нэмэгдүүлэхийн тулд чанарын шаардлага хангасан цаасаар хэвлэн, нааж, давхар оёх технологийг нэвтрүүлж, үлйдвэрлэлийн явц болон түгээлтийн өмнө хэвлэлийн чанарыг хянадаг болсон.

Ерөнхий боловсролын сургуулийн бага ангийн, ялангуяа нэгдүгээр ангийн сурагчдын үүрэх ачааг хүүхдийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөгүй байхад анхаарч ажилласнаар нэгдүгээр ангийн нэг сурах бичгийн дундаж жин 231 грамм, нийт сурах бичгийн жин 1 кг 387 граммаас хэтрэхгүй байна. Бэлтгэл хөтөлбөрийг тооцвол нэг сурах бичгийн дундаж жин 211 грамм, нийт сурах бичгийн жин 1 кг 482 грамм болно.

Бага, дунд, ахлах ангийн агуулга, хөтөлбөр, үнэлгээ, арга зүйн шинэчлэлийн дагуу сурах бичгийн агуулгыг шинэчлэх ажлыг зохион байгуулж байна. Одоогийн байдлаар бага, дунд ангийн сурах бичгийн агуулга шинэчлэгдсэн, ахлах ангийн сурах бичгийн агуулгын шинэчлэлийг эрдэмтэн, судлаач, мэргэжлийн багш нар Боловсролын хүрээлэнгийн удирдлага, зохион байгуулалтын дор гүйцэтгэж байна.

#### Дүрэмт хувцасны нийлүүлэлтийн талаар

Ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчид аймаг, нийслэлийн Боловсролын газрын баталсан нэгдсэн загварын дүрэмт хувцсыг өмсөх хуулийн заалт 2012-2013 оны хичээлийн жилээс эхлэн хэрэгжиж байна.

Хуулийн дагуу аймаг, нийслэлийн Боловсролын газрууд дүрэмт хувцасны нэгдсэн загвараа 2013 онд баталж, ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчид нэгдсэн загварын дүрэмт хувцсаар жигдэрч байна.

Засгийн газраас эх орны түүхий эдээр, эх орондоо нэмүү өртөг шингэсэн сурагчдын дүрэмт хувцсыг үйлдвэрлэх бодлого баримтлаж байгаа бөгөөд дүрэмт хувцасны батлагдсан шинэ загварын дагуу эх орондоо дүрэмт хувцас үйлдвэрлэх эрхийг үндэсний үйлдвэрлэгчдэд нээлттэй олгодог.

Боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу дүрэмт хувцасны үнийг тогтоодоггүй, үйлдвэрлэгчийг сонгодоггүй, зах зээлийг хуваарилдаггүй, аж ахуйн нэгжийн худалдаа, боруулалт, маркетингийн үйл ажиллагаанд оролцдоггүй.

Ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдын дүрэмт хувцастай хичээллэх боломжийг хангах үүднээс холбогдох талуудыг мэдээ, мэдээллээр хангах, суралцагч, хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалах, дүрэмт хувцасны чанарт хяналт тавих зэрэг зохион байгуулалтыг хэрэгжүүлдэг.

Улсын хэмжээнд 2015-2016 оны хичээлийн жилийн байдлаар ерөнхий боловсролын сургуулийн дүрэмт хувцасны хангалт 61 хувьтай байна. Үүнээс бага ангид 78.1, дунд ангид 56.4, ахлах ангид 49 хувьтай байна.

Улаанбаатар хотод 2015-2016 оны хичээлийн жилийн байдлаар төрийн өмчийн сургуулиудын бага ангийн сурагчид 100%, дунд ангийн сурагчдын 98%, ахлах ангийн сурагчдын 91 хувь нь дүрэмт хувцсаар хангагдсан.

Дүрэмт хувцас үйлдвэрлэж байгаа үндэсний үйлдвэрлэгчид дүрэмт хувцсыг зах зээлд борлуулах, хөдөө орон нутагт хүргэх, нийлүүлэх ажлыг эхлүүлсэн байна.

#### Цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

Ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчид нэгдсэн загварын дүрэмт хувцсыг жигд өмсөх боломж бий болж байгаа нь эцэг, эхийн орлогын ялгаатай байдлаас үүдэлтэй боловсрол

дахь ялгаатай, тэгш бус байдал, хүүхдийн сэтгэл зүйн дарамтыг халж, хүүхэд бүрийн өөртөө итгэх итгэл, суралцах сонирхлыг дэмжихэд таатай боломжийг бүрдүүлж байна.

Цаашид тус яамнаас сурагч бүр дүрэмт хувцастай хичээллэх боломжийг судалж, холбогдох арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

Мөн түүнчлэн дүрэмт хувцсыг үндэсний үйлдвэрлэгчид эх орондоо нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн болгож дотооддоо үйлдвэрлэх, зах зээлийг хамгаалах, хүүхдийн нас, бие, хөгжлийн онцлог, сонирхолд нийцсэн өнгө үзэмжтэй, хэрэглээ, эдэлгээ даах, чанартай дүрэмт хувцасны үйлдвэрлэл, худалдаа борлуулалтыг бий болгоход бодлогын дэмжлэгийг хэрэгжүүлнэ.

#### **БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН ЯАМ**